

Visual Seminar Визуален семинар

Издание на Института за съвременно изкуство в партньорство с Центъра за академични изследвания - София и relations
A publication of the Institute of Contemporary Art in partnership with the Centre for Advanced Study Sofia and relations

август - декември
August - December
2004

Визуален семинар
се осъществява в рамките на relations. relations е проект, иницииран от **kulturstiftung des bundes** (Федералната Културна Фондация, Германия)

Visual Seminar
takes place in the framework of relations. relations is a project initiated by **kulturstiftung des bundes** (Federal Cultural Foundation, Germany)

www.projekt-relations.de

Представяне на Визуален семинар в Хале, 5-7 ноември 2004, в рамките на re-arranging - среща на екипите, подкрепени от проекта relations / The Visual Seminar presentation in Halle, 5-7 November, 2004, in the frames of re-arranging - a meeting of the teams supported by the relations project

Обществено и частно (и/или публично и лично) Communal and private (and/or public and personal)

Един терминологичен и двоичен призрак броди в целокупния живот на българското общество през последното десетилетие. Същият призрак постоянно присъства и в дебатите, организирани от Визуалния семинар. Признак както на отварянето и демократизацията на обществото, така и на неговите опити да се справя с все по-забързаната динамика на интеграцията на страната в глобализиращия се свят, този призрак е терминологичен, концептуално-съдържателен и лингвистичен проблем. Става дума за двойката термини „public“ и „private“, която хем се намести трайно в живота, хем все не може да постигне адекватен превод на български език. Вероятно целият спектър от идеи и практики, които се опитваме да обхванем с използването на тази двойка са все още една „гореща зона“ на повече или по-малко осъзната авторефлексия в нашето общество. Вероятно не е постигнат необходимия минимум опит, който ще позволи формирането на траен консенсус в употребата на тези термини. Вероятно, измежду многото други процеси, нашето общество преживява и процес на „напипване“ на своите собствени прагове на толерантност, или по-точно на границите между горните две сфери в живота на отделния човек и общността. Дискутирането на всички тези проблеми е обект на настоящия дебат на Визуалния семинар.

Досегашните дебати на семинара показаха, че когато се използва думата „public“ често се има предвид или „държавно“, или „градско“, но рядко „обществено“ особено когато се говори в контекста на града. От друга страна има сериозни колебания по отношение на думата „private“ - дали това е „частно“ или „лично“? Между другото, както в българския, така и в други славянски езици, въобще липсва еднозначен еквивалент на английската дума „privacy“, т.е., да кажем, правото на някаква степен на неприкосновеност на личността, личното пространство на живот и собственост. Но това е проблем от друг порядък. Кръгът от проблеми, които предлагаме за дебат са: къде минава границата на толерантността? Какво допуска или напуска „общественото“ пространство от гледна точка на „частния“ интерес и обратно? Къде минава границата между обществено и частно, или публично и лично? Как тя се дефинира и от кого? Какви са условията на „допуск“ при пресичането на тази граница? Рисковете и предизвикателствата? Санкциите? Регулацията? Възможни ли са такива, от какви позиции, с какъв „мандат“? Разбира се, както и досега, Визуалният семинар се интересува най-вече от града и живеенето на общността от хора в него. Но не само... Частният интерес излиза на площада чрез билборда и рекламата, но там се сблъсква с друг частен интерес, който има правото на реакция. Наскоро „публичният“ интерес, колкото и манипулиран за целите

на увеселителната индустрия да е, навлезе в „личната“ сфера на 12 „доброволци“ за слава... Но какво би станало, ако предаването Big Brother се транслира не само по кабелна TV върху екрана на домашния телевизор, а върху гигантски екран над пл. „Славейков“? А какво би станало, ако няколко семейства, живеещи на първите етажи по ул. „Ракowski“, решат да си сложат по една видео камера в спалнята и после да предават сигнала върху монитор, поставен на прозореца точно над улицата? Е ли публичното пространство в града всичко онова, което подлежи на покупко-продажба? Или публичното пространство е онова пространство, в което един човек се оказва не по силата на своя личен избор, а защото по необходимост е част от една човешка общност? Тази необходимост дава ли правото /и задължението/ на лично мнение, изразяването му, действия в защитата му? Като модератор на дебата ще идентифицирам три вида действия и позиции, които в една или друга степен са се случили и са били регистрирани от общественото внимание, или са били формулирани в процеса на работа на Визуалния семинар. Въпреки че е невъзможно да бъдат изложени в детайли тук, за прегледност ще ги назова така.

а) визуален анархо-пацифизъм - публичното пространство в София е среда на агресивен сблъсък на лични интереси, които животът и времето ще доведат до състояние на саморегулация (изказването на Явор Гърдев от дебата на ВС през м. октомври 2003 г.; моята акция „Бригадата на Стефан и зетьове“, 2003 г.). Тук друг възможен термин е „визуален популизъм“ или дори „визуален реализъм“.

б) визуален махизъм - докато няма регулация в тази сфера ще има силови акции по защита на обществения интерес от позицията на една лична гледна точка, чието самоовластяване е възможно, но проблематично (авторитарната акция ген. Борисов с/у Азис). Въпреки че създаването на такава регулация е сложен, дори невъзможен проблем за решаване, алтернативата е „визуален активизъм“, според който визуалната политика в публичното пространство е резултат на дебат, борба и политически натиск.

в) визуален правизъм - законът е над всичко и дори да няма специални разпоредби в тази сфера (които може така и никога да не бъдат създадени), се налага „екстраполация“ и прилагане на правни положения от наличното законодателство, включително и конституцията на страната, за да се гарантира равнопоставеността на лични интереси в публичното пространство (коментарът на Александър Кьосев по случая ген. Борисов - Азис, „Хекза метър и назидание“, в-к „Сегга“ от 09.10.2004; коментарът на арх. Павел Попов по инициативата „Граждани за зелена София“, в-к „Култура“, 22.10.2004).

Лъчезар Бояджиев Luchezar Boyadjiev

A twofold terminological apparition has been stalking in the life of Bulgarian society for the last decade. This same apparition is constantly present at the debates organized by the Visual seminar project as well. Being a symptom both of the opening and democratization of this society, and of its attempts to cope with the increasing dynamics of the country's integration into a globalizing world, this apparition is a terminological, conceptually substantive and linguistic problem. The pair of English words in question is „public“ and „private“, terms that have become part of contemporary life, and yet neither of them seems to have been allocated an adequate rendition in Bulgarian. Probably the whole range of ideas and practices that we try to cover when using this pair is still a „hot area“ of self-reflection that is more or less cognitively realised in our society. Probably we have not reached the required minimum of experience and expertise that will afford the formation of a stable consensus on the use of the terms. Probably our society is going through a process, among many other processes, of exploring its own thresholds of tolerance or, more precisely, of the boundaries between the above two spheres in the life of the individual and the community. Discussing all these issues is what the forthcoming Visual seminar debate aims at.

Previous debates in the context of the Visual seminar have shown that the use of „public“ often refers to either „state-owned“ or „urban“, but rarely to „communal“ especially when used with regard to the city. At the same time, there is serious hesitation about „private“ - does it mean „privately owned“ or „personal“? By the way, in Bulgarian as well as in other Slavonic languages there is no exact equivalent of the English word „privacy“ implying, for example, the right to a certain inviolability of the person, a sense of personal space in terms of one's life and property. But this is a problem of a different order. The range of issues that we put forward for this debate are: Where does the boundary of tolerance lie? What is acceptable and what is unacceptable within „communal“ space from the point of view of „private“ interest, and vice versa? Where does the boundary lie between the communal and the private, or between the public and the personal? How is it defined and by whom? What are the conditions of „entry“ when crossing this boundary? The risks and challenges? The sanctions? The regulation? Are these possible, from what kind of positions and with what mandate?

Of course, the Visual seminar project focuses mostly on the city and on the life of the community of city-dwellers in it. However, this is not its only focal point. Through advertising and billboards the private interest emerges on the square only to encounter another private interest that has the right to react. Recently, the „public“ interest, however manipulated it might be to fit the purposes of the entertainment industry, entered the „personal“

sphere of 12 „volunteers“ for fame... But what would happen if the Big Brother reality show was transmitted not only through cable television to the TV at home, but also to a giant screen above Slaveykov square? And what would happen if several families living on the ground floor in Rakovsky street decided to put a camera in each bedroom and to transmit the signal to a monitor placed on the window overlooking the street? Is public space in the city everything that is subject to selling and buying? Or is it the space where an individual finds himself or herself not because of their personal choice but because by necessity he or she is part of a human community? Does this necessity grant the right to and the obligation to have a personal opinion, to express it, to act in order to defend it?

As moderator of this debate I would identify three types of actions and positions that have taken place and have registered with the public in whatever way, or have been formulated during the working process of the Visual Seminar. It's impossible to describe these in detail here; still for the sake of clarity I will formulate them as follows.

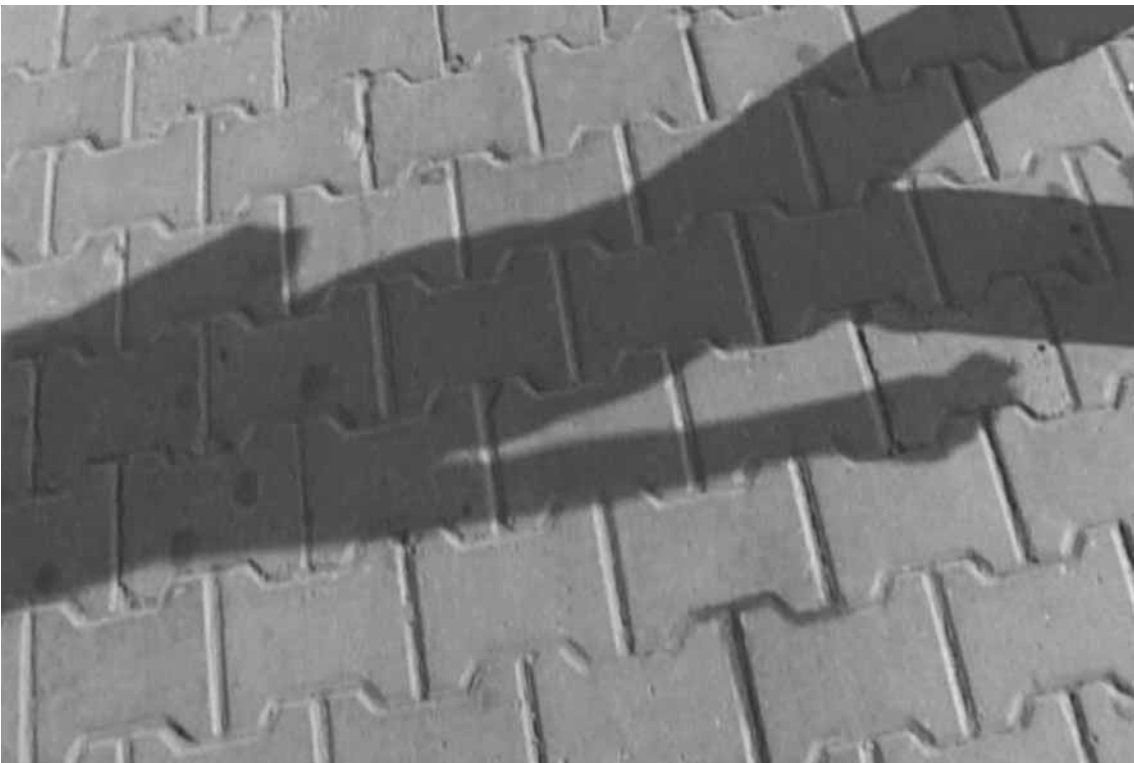
а) visual anarcho-pacifism - public space in Sofia provides an environment for an aggressive clash of personal interests, which life and time will lead to a state of self-regulation (the statement of Javor Gardev during the VS debate in October 2003; my action „Stefan's Brigade“, 2003). Another term here could be „visual populism“ or even „visual realism“.

б) visual machismo - until this sphere is regulated power acts will be undertaken to defend the interest of the community from the position of a personal point of view, whose self-appointed appropriation of power is possible but problematic (the authoritarian action Gen. Borisov vs. Azis). Although forming such set of regulations is a problem that is intricate and even impossible to resolve, there is still an alternative - „visual activism“, which upholds that visual politics in public space is a result of debate, fights and political pressure.

в) visual legalism - the law stands above everything and even if there are no special clauses concerning this sphere (and these may never come into being), extrapolation is necessary so that the legal provisions in the existing legislation, including the constitution of the country, can be applied in order to guarantee the equality of private interests in public space (Alexander Kiossev's commentary „Hexameter and Admonition“, Segga Daily, 09.10.2004; on the Gen. Borisov vs. Azis case; Pavel Popov's commentary on the „Citizens for Green Sofia“ initiative, Kultura Weekly, 22.10.2004).

Извадки от четвъртата публична дискусия
Excerpts from the fourth public discussion
стр. 4-7/п. 4-7 ►

Калин Серапионов, „Настилка“, 2004. Видео, DVD, Pal цвят, без звук, 15.07 мин. Кадри от видео
Kalin Serapionov, „Pavement“, 2004. Video, DVD, Pal, color, silent, 15'07". Video stills

Подуянската гара, София, 2004 /
The Poduyane Station, Sofia 2004

Иван Мудов

Градът през прозореца на музея

Съществува един двустранен процес на влияние между съвременното изкуство и градската среда. Художниците често се обръщат към нея, за да анализират как живее съвременният човек, какъв е визуалният фон, който го заобикаля, как различни политически или естетически възгледи определят неговото ежедневие. В България обаче, обратната връзка, която прави възможно идеите на художниците да достигнат до публиката и да намерят място в една двупосочна дискусия, е сериозно възпрепятствана. Липсата на изградена система на обществен интерес към съвременното изкуство, на респектиращи институции и в частност - липсата на български Музей за съвременно изкуство, правят почти невъзможно осъществяването на полезен контакт между изкуството и града (като среда и публика). Вярно е, че музеят е начин на гледане, че музейният поглед въвежда дистанция, отправя предмета в безкрая на вечността. Но може ли да има поглед, пък бил той защитен и опосредстван, „през прозореца на музея“, след като този музей липсва в нашата действителност? Проектът ще се състои в симулиране на откриване на Музей за съвременно изкуство като обект, визия. Той ще даде база, от една страна, да се анализира как би могъл да функционира един музей за съвременно изкуство в България, и от друга, надявам се, да повдигне още веднъж обществен интерес към проблема за липсата на такъв музей. За отправна точка на моя проект предлагам да се вземат два обекта - реалната сграда на Подуянската гара и виртуалната фасада и визуална комуникация на един евентуален български Музей за съвременно изкуство. Същевременно се надявам да предизвикам интерес към една историческа сграда в София - Подуянската гара, която е на път да бъде затворена като гара и да загуби първоначалната си функция, за да остане като обвивка, която трябва да се насели отново. Подуянската гара е първата гара в София, символ на една модерна България. Гарата е свързваща точка, за модерността тя е била символ и място на отваряне към света (Подуянската гара е била спирката на Ориент Експрес в България). Какво е значението ѝ днес? Как се използват днес сградите, които загубват първоначалната си функция и роля? Това са само някои от въпросите, които ще повдигне един имажинерен музей за съвременно изкуство на мястото на гарата. Музеят е Ноев ковчег, който трябва да побере от всеки вид всичко стойностно, което е застрашено да изчезне сред потопа на градската хаотичност.

Ivan Moudov

The City Through the Window of the Museum

There is a two-way process of mutual impact between contemporary art and the city life. Artists often use it to analyze how the modern man lives, what is the visual background surrounding him, how different political or aesthetic views determine his everyday life. However, in Bulgaria the feedback which helps the artist's ideas to reach the public and find their place in a two-way discussion is seriously impaired. The lack of a full-fledged system of public interest in contemporary art, of respected institutions, and more specifically of the lack of a Bulgarian Museum of Contemporary Art, make the connection between art and the city (the environment and the public) almost impossible to establish. It is true that the museum is a way of looking at things, that the museum gaze suggests distance, sends the object in to infinite eternity. However, can we have a look through the museum window, even if protected and using another media, if there is no such museum in our reality? The project will comprise a simulation of the opening of a Museum of Contemporary Art as a site and vision. It will be the basis for analysing how a Museum of Contemporary Art would function in Bulgaria and, furthermore, I hope it will once more draw the interest of the public to the lack of such a museum. I suggest two objects as a starting point for my project - the actual building of the Poduyane railway station and the virtual facade and visual communication of a future Bulgarian Museum of Contemporary Art. At the same time, I hope it will draw interest to a historical building in Sofia - the Poduyane railway station, which will soon be closed down as a station and will lose its initial function to remain just an envelope which needs to be filled in again. The Poduyane station is the first railway station in Sofia and a symbol of modern Bulgaria. The station as a point of contact, as opening to the world (this was the stop of the Orient Express in Bulgaria). What is its significance today? How are the buildings that lose their initial function and role used today? These are some of the questions which will be raised by an imaginary Museum of Contemporary Art replacing the station. The museum is the Noah's Ark, which should select everything of value from every species endangered in the flood of city chaos.

Като продължение на Визуалния семинар Експертният съвет прие дългосрочния проект на театралния режисьор Явор Гърдев „Кодекс на визуалната полиция“

As a follow-up of the Visual Seminar the Expert Unit approved the long-term project of the theater director Javor Gardev “Visual Police Code”

Програма V/S²
за СТИПЕНДИАНТИ

Светла Казаларска / Svetla Kazalarska

76 Route

От ж. к. Младост IV до ж. к. Гоце Делчев¹

Музеят няма прозорци. Искам да кажа, музеят обикновено се помещава в сграда без прозорци. Дори и да има прозорци, те са затворени или зачорени, плътни или тъмни. Така музеите най-добре пресътворяват едно вакуумно затворено пространство, една изкуствена пространствена рамка, в която с помощта на комуникативни и интерпретативни средства се инсценира даден топос, дадена ситуация, даден разказ. Музеят няма нужда от прозорци. Защото прозорецът представлява процеп, през който наднича другият, истинският свят; една пролука, през която действителността може да нахлуе и да разрежи плътността на симулираната музейна обстановка. Но как тогава да видиш града през „прозореца“ на музея? Разбира се, не е необходимо градът да бъде вътре в музея - има и т.нар. градове-музеи. Тогава музейното излиза навън на улицата, обримчва я, и като паяжина обвива града във времева капсула. И като пак, музеят изсмуква живинката от тялото на града. Но модерният музей съвсем не цели това. Модерният музей има прозорци. Модерният музей вдига високо щорите, отваря широко прозорците и вратите си, за да даде на посетителя една отворена платформа, от която да може да гледа, да вижда

по-добре, да изживее това, което вижда, да бъде част от това, което става. Така модерният музей въоръжава посетителя с най-различни уреди и протези за гледане, по негов собствен избор, така че в крайна сметка сам да нареди мозайката на гледаното. Този проект има за цел да извади музейното от обвивката му, да го изкара навън в самия град, без обаче да превръща града в музей. Един станал вече класически подход за това е изграждането на културни маршрути² с интерпретационни панели, обединени от някаква тематична нишка, и в някакъв смисъл заместващи класическия екскурзовод. Това, само по себе си, обаче е една също толкова изкуствена интервенция в тъканта на града. Колкото и естетически издържани да са панелите, и колкото и съдържателно интересна да е избраната информация изложена върху тях, такива маршрути често са обречени на много кратък живот.

Опирайки се върху модела на децентрализираното музейно преживяване (музеят като „портал“ по подобие на виртуалните градски портали в Интернет), така и върху модела на градския културен маршрут, този проект ще разработи културен маршрут за интерпретация на градската история и култура на София по вече установени маршрутни линии на Софийския градски транспорт. Пилотно, проектът ще разработи тематичното съдържание и оформление на интерпретативните панели, които ще бъдат поставени на избрани спирки по пътя на една автобусна линия - линията на 76. Защо точно 76? Защото това е един от сравнително старите, познати и установени автобусни маршрути (пуснат през 1972, „седем-шест“ вече се е превърнал в нарицателно за редовните пътници в градския транспорт) и който пресича града надлъж и нашир - тръгва от един от крайните квартали (ж.к. Младост IV), минава през центъра на града (Орлов мост, НДК) и стига до друг краен квартал - ж.к. Гоце Делчев (бившия Емил Марков).

Маршрутът е предназначен преди всичко за жителите на София, не толкова за туристите, макар че и последните също биха могли да се възползват. Целта е събуждане любопитството на софиянци към историята на собствения им град, на собствения им квартал, на собствената им автобусна спирка, както към най-старата история, така и към най-новата. Панелите ще съчетават научното и популярното като представят устни истории, исторически извори, фотографски материали, различни интерпретации и пренаписвания на историята, и дори вицове и жълта хроника. Панелите няма да са ориентирани само към миналото, те ще отразяват и актуални събития, като например истории на съграждани, градски строежи, квартални събития, инфраструктурни промени, промени в имена на улици и пр. Темите, които маршрутът ще покрива са изключително разнообразни, включващи култура, архитектура, история, политика, спорт, индустриално наследство, фолклор, ежедневието и пр.

Интерпретационните панели ще бъдат поставени на спирките, като така ще използват съществуващата градска инфраструктура, т.е. няма да се наложи нова интервенция във визуалния пейзаж на града. Освен това, голям брой хора така или иначе „висят“ всекидневно по спирките поне по няколко минути, чакайки автобуса, при което се решава (или поне се улеснява) проблема, с който повечето градски маршрути се сблъскват, а именно това, че хората рядко спират пред подобни информационни панели. Още една уговорка, панелите не са замислени като „вечни“, планираната продължителност на живота им е максимум половин година, а в идеалния сценарий - три месеца, или един годишен сезон, след което съдържанието на панелите ще бъде подменяно.

Проектът представлява един вид провокация към музейното преживяване на града - опит за децентрализиране на музейния поглед към града, опит за намаляване на дистанцията, която музеят въвежда, опит за отваряне на прозорците на музея, които в крайна сметка се оказват нашите собствени прозорци.

From Mladost IV to the Gotse Deltchev Residential District¹

Museums have no windows. I mean, museums are usually housed in buildings without windows. Even if they do have windows, these windows are either closed or blinded, either nontransparent or dark. That is how museums best re-create closed vacuum space, an artificial spatial framework where by means of communicative and interpretative tools, certain topoi, situations, and narratives are staged. Museums don't need windows. Because a window is an opening through which the other, the real world may peep in, an aperture through which reality may rush in and water down the density of the simulated museum environment. How is one then to see the city through the “window” of the museum? Of course, it is not necessary to place the city inside the museum – there are also so-called “museum towns”. Then the museumness goes out on the street, enmeshes it like a spider-web, and entraps the whole city in a time capsule. And just like a spider, the museum drains off the life of the town's body.

But the modern museum is not at all going after such an effect. The modern museum has windows. The modern museum rolls up its blinds, opens all the windows and all the doors wide up, in order to provide the visitor with an open platform for gazing, for better viewing, for experiencing what he is seeing, for being part of what is happening. Thus the modern museum equips the visitor with various gazing tools and prostheses to use at his own discretion, so that finally to figure out by himself the mosaic of what he is gazing upon.

This project aims to take the museumness out of its cover, take it out on in the city, though without converting the city into a museum. An already classical approach to this end is to create cultural heritage trails accompanied by interpretative panels, linked through a common thematic thread, and in a certain sense substituting the traditional tour-guide. This approach itself, however, is an equally artificial intervention into the urban tissue. No matter how esthetically pleasing the panels are, or how thematically fascinating the selected information presented is, such trails are often times doomed to be rather short-lived.

Based on the decentralized museum experience model (the museum as a “gateway” similar to the virtual city portals in Internet), as well as on the urban heritage trails model, this project will create a cultural heritage trail focused on interpreting the urban history and culture of Sofia, following already established routes of the public transport in Sofia. The pilot project will develop the thematic content and design of the interpretative panels that are to be installed at the bus stops of a single public transport route – the route of bus 76. Why bus 76? Well, it is one of the relatively old and familiar bus lines in Sofia (launched in 1972, “seven-six” has already become a common noun for the frequent public transport commuters in Sofia) and it crosses the city far

and wide – starting from one of the outlying residential districts (Mladost IV), running through the center of the city (Eagles' Bridge, National Palace of Culture), and reaching another outlying district – the Gotse Deltchev district (former Emil Markov District).

This heritage trail is meant most of all for the residents of Sofia, not so much for the tourists, although the latter could benefit from it as well. The main objective is to awaken the curiosity of Sofianites about the history of their own city, their own residential district, their own bus stop, about the city prehistory as much about its newest history. The interpretative panels will combine

scientific and popular information by mixing oral stories, historical sources, photographic materials, various interpretations and re-writings of urban history, even jokes and yellow press articles. The panels will not be focused only on the past, they will also reflect upon events of the day, such as stories of neighbors and citizens, ongoing urban construction, neighborhood news, infrastructure improvements, changes in the names of streets, etc. The themes covered by the trail will be very diverse, encompassing culture, architecture, history, politics, sports, industrial heritage, folklore, every day life, etc.

The interpretative panels will be installed on the bus stops, thus making use of city infrastructure already in place, i.e. there will be no need to make new interventions in the visual landscape of the city. Besides, a good number of people anyway hang out at the bus stops for a couple of minutes at least every day, waiting for the bus, which in fact solves (or at least simplifies) the problem faced by most urban heritage trails, namely that people very seldom if ever stop by to look at such information panels. One further remark, these panels are not meant to be “eternal”, their life expectancy is intended to be half a year at the most, and in the best case scenario – three months, or one season of the year, then the content of the panels will be renewed.

The project thus throws a provocation to the museum experience of the city – it is an attempt to decentralize the museum gaze upon the city, an attempt to shorten the distance that the museum introduces, an attempt to open the windows of the museum which eventually happen to be our own windows.

¹ In analogy to the Historic Route 66 in the U.S.

¹ По аналог с историческия Route 66 в САЩ.

² Използвам „маршрут“ в превод от английски на „heritage trail“.

Извадки от четвъртата публична дискусия, 29 октомври 2004, Гьоте-институт София, модератор Лъчезар Бояджиев

Лъчезар Бояджиев (художник): Добър ден и добре дошли на всички! Добре дошли специално на Кристиане Манике, директор на Кунстхаус Дрезден и колегите от нейната група, с които установяваме партньорски отношения в рамките на Визуален семинар. Добре дошли на поредния публичен дебат на семинара, посветен на темата „Обществено и частно (и/или публично и лично)“. Бих искал да напомня, че дебатът е част от модула „Форум за визуална култура“ на семинара, който разглежда визулната среда на София като жизнена среда, която ние подлагаме на критика и анализ. Вярвам, всички са имали възможност да се запознаят с предварително издадената брошура към този дебат, в която са формулирани някои позиции по темата. Разбира се, те не са единствените, но при подготовката на дебата ние стигнахме до тяхното условно подреждане по този начин. Бих искал да подчертая, че като модератор аз седя тук от името на Визуален семинар, но това, което ще говоря не бива да се счита за израз на общото мнение на всички активни членове на семинара. Същото се отнася и до формулираните позиции в брошурата, които са продукт на интензивни разговори най-вече с Ивайло Дичев. За словесното назоваване на позициите обаче, отговорност нося само аз и се надявам на критика. В хода на дебата ще дам думата на Александър Кьосев и Ивайло Дичев, които имат ясно формулирани позиции по темата; на Георги Лозанов за общ поглед по дефинираните в брошурата позиции; на арх. Павел Попов по повод инициативата „Граждани за зелена София“, която е пример и за активизъм, и за легализъм; както и на Искра Дандолова по сходна проблематика. Аз ще застъпвам позицията, наречена „визуален анархо-пацифизъм“. Тя беше застъпена също така и от Явор Гърдев по време на дебата от октомври 2003 година и е публикувана във втория бюлетин на Визуален семинар. Това са позиции: визуален анархо-пацифизъм, визуален мачизъм, визуален правизъм. Има и по-нормални думи за тях - вместо анархо-пацифизъм може да се каже „популизъм“ и дори реализъм; вместо мачизъм - „активизъм“, вместо правизъм - ... не знам. Оттук нататък ми предстои тежката задача да давам думата...

Искра Дандолова (архитект и урбаносоциолог): Тъй като в случая става дума за архитектура и конкретно беше посочен примера Слънчев бряг, веднага искам да спомена, че в момента тече дискусия в Съюза на архитектите относно Черноморието и начина на застрояване от визуален, пазарен и всякакви други аспекти. Разговаряхме какви са архитектурните знаци, които вече изпраща така наречената променена архитектурна среда по Черноморието. То започва да заприличва на град. Постави се въпросът има ли традиция, има ли национален образ или не, става ли дума за регионален образ или за глобален образ - тоест доколко глобализацията се намесва в тези характеристики. И започна една много гореща дискусия на тази тема. Фактически ние разговаряме за морфологията на архитектурните форми и знаци, които изпращат своите съобщения към нас като зрители. Това е нещо много интересно и като процес, а в същото време „намирисва“ на една сериозна теория, която показва културната избирателност на всеки, който гледа пространството. Защото се оказва, че един вижда едно, друг вижда друго в едно и също пространство. То е наситено с много форми, с много знаци и тези визуални знаци ние по някакъв начин ги каптираме, приемаме ги, но оформяме своето отношение по различен начин. Ще разкажа за един разговор, който имах неотдавна с бразилка, която ми каза: аз съм културен имигрант в Париж.

Аз, каза, имам своето гражданство, но не мога да намеря адекватен диалог в моята родина и от културна гледна точка Париж е градът, в който аз разговарям и водя диалог така, както бих искала. На мен лично това много ми хареса като определение - да бъдеш културен имигрант, да намериш средата, която ти съответства. Ако транслираме едно подобно определение, то тогава как се чувстваме в средата на Слънчев бряг? Говоря за това, защото самото развитие на визуалния образ на Слънчев бряг е много интересно. То наистина започва като една национална архитектура. За 15 години обаче успяхме да заличим една концепция или живота на едно цяло поколение български архитекти, които са прекарвали безсънни нощи над нещо, което днес не съществува. Нещо, което бих искала да кажа, е, че градът е наистина много сложно пространство. Защото то се преплита не само от двата полюса - публично и частно, или обществено и частно - но той се преплита и от техните междинни варианти, които са смесени. Няма абсолютно чисто частно и абсолютно чисто обществено. Когато сме във физическото би трябвало да разчитаме това, което е около нас, като една възможност за общуване на много различни групи и общности. Тоест дори и в дома, ние сме в общност - прави изключение само едночленното домакинство. Но в момента, в който се намеси друг партньор и се общува вече с повече, двама или трима, членове, това частно пространство започва донякъде и да не е частно. Излизаме от апартамента или от къщата - ние излизаме в една стълбищна площадка, която е вече елемент на кондоминиума, на жилищната кооперация - в нея се общува по друг начин. Тук има втора общност, която е на тези, които живеят в тази сграда. Излизаме от нея, влизаме в една жилищна група и т.н., докато стигнем до цялостното пространство на града. Струва ми се, че тук елементите на обществено и на частно се преплитат страшно много и тяхното пропорционално взаимоотношение е доста различно и може би разчитането на тази морфология и много важно, за да си направим някои.

Георги Лозанов (философ и медиен експерт): Моето изказване ще страда със сигурност от три дефекта. Първият е, че не съм посещавал досега този семинар. Явно е, че тук вече са разделени някак си ролите и патосите. Макар че могат да се предвидят, разбира се. Вторият дефект е, че ми се струва, че се очаква едно строго и иронично отношение към градската среда - така, както тя естествено се случва. Аз не съм строг и ироничен към средата, която ни заобикаля и няма да мога да вляза в такава нагласа. Аз не очаквам градската среда да е подчинена на особени норми, да не говорим за визуалната. Смятам, че това е, доколкото е място на норми, на много хлабави норми. И смятам, че хлабавостта на нормите тук е ценност. Някой да дойде и да вкара едни строги норми... Дори това да е резултат на моментен твърд договор между различните интереси, за мен това ще бъде разрушавачо. Аз знам средиземноморските градчета например, особено когато дойдат повече гости, изваждат масите на тротоара, даже ги изваждат на платното и колите едва минават покрай тях - това да не става ли? Струва ми се, че това противоречи на всякакви норми. Но да не става ли? Аз страшно обичам да седям на такива маси. И затова ако патосът на този семинар е да измислим едни твърди норми, които да се приложат, моето изказване ще е дефектно по предпоставка. Аз въобще няма да водя нататък разговора. Или пък прословутите остъклени балкони - един от най-големите бичове, за който всички архитекти говорят лошо. Но толкова ли са лоши тези остъклени балкони? Някой е спечелил в границите на собственото си живеене още два квадратни метра или три площ на живота си. Значи от гледна точка на една естетическа норма, естествено, това е голямо посегателство, но животът сам по себе си пък, който се разширява, е красив. И аз мисля, че остъкленият балкон - колкото и несръчно да е остъклен, както е обикновено - може да се разчете като красив. Зависи как ще го усетиш. Защото сградата има живот. Не бива да се говори за сгради, а за живота на сградите. Това е вторият дефект, който виждам, че ще има моето изказване. Това, че аз

Обществено и частно

се занимавам с медии и, разбира се, оттам черпя подходи и реалии. И пак оттам ще се опитам да погледна на градската среда и на нормите, на така, както казах, тези хлабави норми, за да коментирам трите предложени типа градско поведение. Веднага да кажа, че харесвам първия и третия, и мисля, че са съчетаеми. Струва ми се, че градската среда, визуалната все повече се медиетизира. Архитектурата от постмодерността насам става все по-литературна, все по-говореща, все по-разказвателна, все по-информираща за разни работи. Бойко Кадинов много обича да говори за сградата на Гери „Джинджър и Фред“ в Прага, където даже са изобразени две фигури, които танцуват. Архитектурата става визуален разказ с определено съдържание. Същевременно - това е една нова тенденция - времето, което тече през сградите, също ги превръща в своеобразни исторически разкази. Върху това наслагваме цялата цигания, изнесена по улиците, защото посткомунизъмът във всички случаи превърна улицата в пространство на много по-интензивно живеене и показване; след това слагаме всички служебни табели, надписи; след това слагаме рекламата, и т.н. И всъщност човек, минавайки през градската среда, се информира и забавлява всекидневно и интензивно.

Има две неща, които са важни според мен. Максимален достъп на всички интереси до средата. Отваряне на средата - да се пука по шевовете. Никакъв пуризъм според мен няма мотив. Нито виждам кой има легитимността, нито виждам на каква основа ще се постави границата. И още едно - плурализъм. Колкото е по-разнообразно и по-еклектично, толкова по-етично. Това ми се струват двата основни етични стандарта: средата да се пука по шевовете и всеки да има достъп максимално, доколкото това е възможно технически, и максимално еклектично - всеки да стои до всеки колкото се може повече. Това са стандартите за достъп до медията и за плурализъм на медията. Понеже градската среда е медия.

И накрая да кажа нещо за нормите, защото макар и хлабави, все пак трябва да има някакви норми. Всяка медия (градската среда също така) страда от нещо, което се нарича ограничен ресурс - все пак не може всеки и всичко да се публикува/появи. Тези норми, според мен, не трябва да се определят нито от държавата, нито от обществото. Държавата трябва да осигури начина, по който да може да бъдат определени, а обществото трябва да оказва граждански натиск върху това държавата да си свърши тази работа. Но тези норми могат да се определят само от гилдийните елити, от основните елити в сферите, които са ангажирани с градската среда. Защото аз съм съгласен с това, че доколкото средата се медиетизира и медийното пространство е частно пространство. И това е регламентиране и съвместимост на частни интереси. И затова гилдийните представители трябва да могат да намират консенсусните точки на тези хлабави норми. Друг въпрос е, че у нас гилдийното, професионалното съз-

дание трудно се превръща в етическа категория. Чисто библейски, така да се каже, професията е етика. Тази среда трябва да носи етикете на професиите, ангажирани с нея, доколкото тези професии в България имат етики. Разбира се, надявам се, че се усети някаква ирония в това, което говорих за остъклените балкони. Всичко, което вие виждате като грозно и го преживявате, вярвайте, доколкото ми стига вкусът, и аз го правя и даже по някой път се нервирам. Но как красивият образ се пости-

га чрез норми - това е въпросът. И в това отношение е моят скептицизъм. И ми се струва, че тук намесите имат по-скоро обратен ефект. И затова се опитах да защитя една прекалено анархолиберална гледна точка. Което впрочем сигурно се очакваше от мен.

Кристиане Манике (куратор): Проследих дискусията с огромен интерес, още повече, че идвам от един град - Дрезден - където ситуацията е точно обратната. Това е град, който е почти потънал в своето минало, удавил се е в своето минало. Затова нашите разсъждения са доста различни, що се отнася до регулациите. Защото в Дрезден проблемът е в това, че миналото и съвременността не могат да се понасят, не могат да намерят общ език. Това особено важи за центъра на града, за стария град, където се оказва критично за много хора. От друга страна, споделям загрижеността за приватизацията на градското пространство. Защото съхраняването на паметниците, от една страна, и приватизацията, от друга, безспорно взаимно се изключват. Преди известно време направихме проект в Дрезден, занимаващ се именно с тези въпроси - какво може да се направи, трябва ли да се направи нещо. И ние използвахме понятието за хетерогенност, тъй като сме противници на хомогенността - и е важно да се погледне от тази гледна точка. Огромен проблем беше забравата, защото едни пластове от паметта се помнят и се възпроизвеждат, а други не. Изтласква се социалистичес-

Традиционните определения виждат в „публичното“ онязи споделена и видима зона на социално съществуване, която се намира отвъд действието на държавните институции. В нея отделните членове на обществото се държат като граждани - там те договарят напасването на своите интереси и мирното решение на своите конфликти, изказват и мнението си за действията на държавата, политиките и институциите - и всичко това от гледна точка на общественото благо, да което гражданите се грижат. „Частното“ пък е оставено на волята на отделния човек, то е в неговата власт и интерес, нахлуването в него е нарушаване на правото му да бъде частен човек и да има свое интимно пространство, в което не се намесват нито държавата, нито обществото.

Освен това в съвременното неолиберално и свръх-медиализирано общество се появи друг проблем, свързан с медиите и пазара (медиите са своеобразен пазар). Пост-социалистическите страни го преживяват десетилетия, след като той се беше разразил в развитието западни икономики: свидетели сме на безпрецедентно нахлуване в публичното пространство на рекламата. Тя присъства навсякъде, обсебва публични територии, често е агресивна и безогледна, понякога дори иска да определя визията на града, в който живеем всички. Това поражда сериозни въпроси пред гражданското съществуване. По-важно е не това, че понякога рекламите не пазят „обществени норми“ на приличие, а че като агент на пазара, техният визуален глас не говори в името на и не представлява „общото благо“, а винаги частен, пазарен интерес.

От друга страна ограничаването на рекламата нито е лесно, нито може би е желателно. То веднага ще породи още по-сериозни политически и морални проблеми - защото е на стълка от ограничаване на свободния пазар и упражняване на цензура.

Къде тогава минава границата между медийната и рекламна „видимост“ (често - натрапчива видимост) и публичността като пространство, управлявано от нормата на общото гражданско благо? Как да разграничим двете сфери, възможно ли е въобще разграничаването?

Освен това рекламите и рекламният стил на живот не се притесняват да нахлуят и в частния живот на хората. Агресивно-съблазнителния им стил не съблюдава интимността, намесва се и там, където би следвало да е защитеното, лично пространство. Чрез Интернет, телевизията, рекламни листовки в пощенските кутии, търговски пътници и какво ли не още, рекламата се опитва да колонизира онова място, чийто стил и форма на живот човек има право да определя сам. Както става ясно това поражда цял кръг от нови градски, политически и морални предизвикателства, за всички граждани, включително и за Визуалния семинар. Основната ценност, от гледна точка на която трябва да разсъждаваме, са гражданските права - които трябва да се разширят така, че да включват някакъв вид регулация на възможните намеси в публичността и в частните пространства. Визуалната среда е станала така наситена и интензивна, че е станала част от жизнената среда, а като живеещи в нея можем да изискваме създаването на „визуално-екологични“ норми.

Александър Кьосев

* Текстът на Александър Кьосев „Азбуките като рекламна гледка: латински и кирилски приключения на идентичността“, части от който бяха представени по време на дискусията, ще бъде публикуван в изданието „Интерфейс София“.

Частно (и/или публично и лично)

не публичните градски пространства, които той намира за очарователни и за даващи специфичния облик на София. Впрочем всичко това ми напомня посещението на писателя Ървинг Уелш преди две години в София. След като той за две-три вечери обиколи софийските заведения, след като имаше срещи с български интелектуалци и млади дами, се завърна в родината си и няколко дни по-

късно написа един прекрасен кратък текст, в който описваше преживяванията си. Няма да го преразказвам, ще кажа само последното изречение: „София – мой тип град, ще се върна“. Дали ако прекалено много променим София, ще запазим възможността тук да идват хора, които ще казват – това е моят тип град, и ще се връщат?

Мила Минева (социолог): Изключително ми е симпатична визуално анархистичната позиция. Тя би ми била още по-симпатична, ако се случваше в Германия, ако се случваше в Ню Йорк, ако се случваше в някакво място, където има регулация. Защото там тази анархистична позиция би била героическа. Тя би се състояла в някакви радикални жестове на отхвърляне на нормата. В България ми се струва, че тази позиция Лъчезар Бояджиев правилно я е нарекъл „популистка“ накрая, защото тя е това – anything goes – значи, нещата са случват така, ама ние защо ги показваме, не е съвсем ясно. Просто така, радваме се на този – де да знам, музееен експонат, градът като музееен експонат: нашите визуални специфики, те са такива. Но това не е позиция, която предполага някакъв жест. Това е по-скоро отказ от жест. Това ми е проблемът с тази позиция. И докато Георги Лозанов говореше, си мислех – ако рекламата е ефективна, само когато прекрачва някакви норми, ами че тя по определение е неефективна в България, защото няма норми, които да прекрачи.

Ивайло Дичев (културен антрополог): Ние имаме правото, задължението и отговорността да се опитваме да живеем в този културен контекст, който някак си отговаря на нашите нагласи. И културните контексти се наслагват, разбира се, едни групи и други групи се борят за надмощие, договарят се и т.н. Доскоро тази проблематика се представяше – от мултикултурална гледна точка, като проблем на малцинствата. Но всички сме малцинства в глобалния свят, няма мнозинство в този свят, в който живеем. Българи, американци, европейци – всички са малцинства, така че този проблем става все по-тежък и все по-важен. Оттук нататък трябва да мислим все повече за него. Тук ще спра с тази проблематика – тя, мисля, че вече се подхвана и горе-долу се видя, че общо взето сме на една и съща позиция. Че всъщност не може да се регламентират културните правила предварително, че никой не може да ги спусне отгоре, някакви закони да се създадат. Така или иначе нормите, законите следват някакъв натиск, някакво договаряне, някаква политическа борба. Но исках да взема отношение по последната част на тоя дебат, който тук започна – Германия, България и т.н. Не съм бил в Дрезден, за съжаление, но да кажем в Берлин има много такива места, които са подобни на някои от нашите. Това, което са построили на Подсдамер плац много прилича на всичките тези метални кубове, бизнес паралелепипеди и т.н. С една единствена разлика – че те са събрани на едно място. Нещо подобно има в Париж – друг такъв град, който аз харесвам. Всички тези сгради, голяма част от тях, са събрани в Дефанс. В Берлин има едно друго място,

което не знам дали още съществува, някъде към Ораниен щрасе, на север, където имаше доскоро едни запуснати сгради, пълни със самонастанили се младежи, артисти и т.н. Разбира се, те веднага се превърнаха в туристическа атракция, точно по начина, който тук беше описан. Някакви туристи – аз бях такъв – отиват веднага там, да видят мръсното, дивото, нерегламентираното и т.н. И бях много радостен, и си казах: ех, защо няма такива неща у нас. Разбира се, в Берлин има и други неща от типа на Райхстага, които са тържествени, където няма никакви реклами, където е много сериозно и където на гражданина на тази страна се вдъхва респект към някакви институции. Сега какво се случва. Това, което аз лично имам против случващото се в нашия град и в което аз обвинявам общината на първо място това е, че всички тези видове и типове пространства са смесени. Всичко бавно и постепенно се смесва в една неразчленима пихтия, кафяво неразчленимо нещо. Площад Народното събрание е центърът на българската национална държава. Парламентът е основната политическа институция. Над парламента, значително по-високо от знамето и т.н., се вижда гигантски надпис Глобул, Мобилтел и още някакви такива реклами; срещу него седи нощен клуб Пигал, който не е на повече от 30 метра от входа. Защо ви казвам всичко това? Защото нямам нищо против тази туристическа визия към екзотиката на мястото. Проблемът е, че ние, тук живеещите, не сме туристи – ние сме все пак едни сравнително модерни хора, които не само тук живеят. Живеем духовно и някъде другаде едновременно с тук. И именно като такива граждани на един съвременен свят имаме нужда, струва ми се, от различни пространства. Ние не можем да живеем в едно и също пространство навсякъде. Модерният тип менталност, живот, модерното себепреживяване, струва ми се, предполага различняване на различни пространства. Аз нямам нищо против Илиенци – нека има Илиенци, нека има Перловец и т.н., някакви такива места в София, за съжаление, няма скоро да се отървем от тях. Но тук има един странен феномен на пространствена ентропия в София, която е много тревожна. Която е следствие на една политика, на която трябва да се противопоставят някакви

хора като нас. Не защо София трябва да стане като Париж или нещо друго, някак си да избяга от себе си, но поне да отговаря малко на нашите нагласи, на нашия начин на живот. Защото съвременният човек живее в различни пространства – не може навсякъде да бъде едно и също. Има нещо, което противоречи на самата антропология на това, което става. Гражданството не е нещо, с което се раждаме – то постепенно се научава. Научихме се да гласуваме – политическо гражданство, научихме се да отстояваме свободите си, дори се появи партия на свободите, отдавна знаем как да се борим за социалните права. Но има едно такова измерение на гражданството, което е културното гражданство. Коеето означава наш политически ангажимент към контекста, в който живеем, и да искаме той да отговаря на разбиранията ни за общността, в която живеем. Ние тук сме един тип общност, която е малко различна от онази на пазара в Илиенци. Аз не съм против тази култура, по някакъв начин не я смятам за по-ниска, но някак си трябва да намерим начин да договорим своето съжителство, да договорим пространството така, че да има място и за едните, и за другите.

Димитър Камбуров (литературовед): За мен е важно да мислим за визуалната ситуация на София през това как изглежда София в контекста на големите европейски – по-скоро европейски, отколкото световни – столици. Сещам се за това, както и повечето от хората тук, в момента, в който дойде чужденец. Някак си ние преди никога не сме мислили за този град като за нещо, което трябва да бъде възприемано визуално, като някаква гледка. София не е туристически град, не е замислена като такава, не е направена като такава, не е функционирала никога като такава. София по-скоро е нощен град, отколкото дневен град. София е привлекателна очевидно по-скоро през това, че тя осигурява някакво живеене, а не като гледка. И в този смисъл ми се струва, че целият този патос, който е свързан с идеята най-после да се вкара някаква регулация, е закъснял. Физиономията, излъчването на този град е различна. Това е, така да се каже, някакъв южнобалкански, южен медитерански и балкански тип на свободната инициатива, на въображението и творчеството от страна на отделния човек в неговата за първи път дадена свобода. Така че аз съм по-скоро склонен да мисля, че е единственият шанс на този град да има лице са всички тия частни инициативи. Неговата безликост е неговото лице. Или неговата непрестанна способност да променя тази безликост чрез натрупване на нови и нови неща. За разлика от Дичев, аз не мисля, че те правят пихтия или каша. Според мен, напротив, идеята е за успоредност на несъвместимостите.

Боян Манчев (теория на литературата): Струва ми се, че тук трябва да се направи една много важна връзка с темата за капитала от предишната дискусия. Аз съм категорично несъгласен с Георги Лозанов, съжалявам, че той си тръгнал, и много ми допада тезата на Ивайло Дичев. Тезата на Георги Лозанов беше много хубава като една теоретическа постройка. Обаче има един рязък разрыв – той е референциален разрыв: тя не се отнася към градската среда на София. Да кажем, че градската среда на София е забавна, че в нея има някаква освободеност, според мен, е голяма грешка. Когато тук се говори за търсене на някакви норми, мисля, че изпускаме от внимание нещо много важно, а именно, че тази визуална среда, в която ние живеем в момента, е силно рестриктивна. Тя е силно рестриктивна именно в това, за което говори Ивайло Дичев. Това е една силно хомогенна среда, ексклузивистична среда. Тоест това е среда, която налага жестоки модели на поведение. И тези модели се превеждат в образи, които са образи на насилие. Това са образи, които въздействат чрез насилие. Визуалната среда на София, според мен, сублимира типове социално напрежение, които граничат с насилието. И именно тук, според мен, е връзката с капитала. Тази среда не е медийна, защото е жестоко подчинена на пазарните механизми. Тоест това е среда на един радикален, либерален, полукриминален капитализъм. И в този смисъл именно този капитализъм доминира образите, в които ние живеем, той налага определен тип хомогенни ексклузивистични, повтарям, образи, които същевременно отговарят и на едно задушаващо градско пространство. Тази визуална среда отговаря на едно пространство, което Георги Лозанов нарече пространство, пукащо се по шевовите си, но това пукащо се по шевовите си пространство нарушава жизнената среда на града. Помислете, когато в този град се разхождат огромни джипове, карани от огромни хора, когато всичко става все по-голямо и по-голямо, когато сградите се разширяват, когато

една количка с бебето в нея не може да мине по тротоара, това не е просто визуално естетическо насилие – това вече е физическо насилие. И повтарям, ние тук трябва да мислим не само за някакви естетически измерения, а да мислим за капитала, който стои зад тази „медия“. Струва ми се, че това, което е много важно, е как ние да преведем действително нашия критически език, нашия критически поглед в някакъв механизъм за социално действие.

Павел Попов (архитект): До октомври миналата година бях общински съветник, от известно време не съм. Но от името на граждански сдружения правим нещо като наблюдение на работата на три комисии и аз обикновено веднъж седмично ходя в такава комисия. Та в комисията по устройство на територията и жилищна политика миналата сряда се разглеждаше въпросът за две наредби. Едната наредба е за преместваемите съоръжения и за рекламата. И двете са остарели, а

животът се е променил. И ако от този семинар и от подобни кръгове като вашия не излязат някакви читави предложения, общинарите ще си го направят сами. За сега има три варианта за наредби, и трите са много лоши и много страшни, и те няма да се подобрят, ако обществото не каже „Айде, баста, нека тия хора, дето разбират, те да направят наредбите, пък вие ще ги изпълнявате“. Следя внимателно семинара, отнасям се с приветствие радушно към инициативата, но ми се струва, че той е излишно повърхностен. Този семинар би могъл да каже повече интересни и полезни неща, а ако част от тези интересни и полезни неща стигнат до ушите на тези, които ни управляват, това ще е много хубаво. За в момента, както градската комисия по устройство и жилищна политика от 14 човека, така и вашата общност сте капсулирани – вие нямате нищо общо помежду си. И аз като се опитвам да дойда и на двете места, виждам, че най-липсват хора, които да запълнят празнината, които да направят връзката. Това, което тука се говори, е много интелигентно и много издържано, в определен смисъл забавно, но там просто няма никаква почва да вирее, да бъде разбрано, оценено и по някакъв начин използвано. И това е страхотна слабост на вашия семинар, както е страхотна слабост и на общинарите.

Яра Бубнова (куратор): Искам да подсетя всички тук присъстващи, че темата, която обяхихме за тази дискусия, беше „Обществено и частно“ с разни подзаглавия като „Публично и лично“. За мен проблемът, от който започна дискусията, започна от това, че когато ние казваме „обществено“, за нас това най-често означава нечие, но не наше. Най-често това означава държавно или муниципално. Обществено пространство трябва да се регулира от някакви други хора, към които ние имаме много рядко отношение. Арх. Попов току-що ни определи като трети вид – има общинари, има гражданско общество и ние тук. Опасявам се, че принадлежим към гражданите, така както арх. Попов принадлежи към общинарите, независимо от това, че ги е напуснал. Аз

бих искала да кажа няколко думи за логиката на преплитането на общественото и частното пространство, защото тук само един факт се коментира, имащ отношение към това как частното пространство, представяйки себе си за обществено, се намесва в логиката на рекламата. Неслучайно модераторът показа в началото проектът на австрийската група Желатин, която поканихме като един специфичен вид коректив да участва във Визуалния семинар. Поканихме ги защото в най-различни краища на света те са съумявали да провокират и да предизвикват различни видове: скандали за публичното пространство, дискусии за частното пространство, дискусии за пазара, за цената на изкуството. Аз много се надявах, че с тяхната акция, с тяхното явяване в публичното пространство те ще предизвикат поне някаква дискусия. Те направиха много странен пърформанс – едно нетипично и нехарактерно не само за град София явяване, почти голи, оцветени с бои, демонстрираха пози на йога на един площад в София. Искам да ви призна, покрай тяхната акция два пъти мина полицейска кола с двама полицаи, които с любопитство поглеждаха и очевидно са преценили, че поведението на тези странни хора в публичното пространство не подлежи на никаква система на регулация, защото такава няма. Очевидно нямаме закон, който забранява на полуголи хора да се оцветяват и да демонстрират позите на йога на площад в София. Не е написан този закон.

Едно от удоволствията на хаотичното пространство, което изживяваме, е, че практически няма невъзможно явяване в градската среда. Всичко това, което в регулираните общества – винаги ги наричаме метафорично „западни“ – се възприема като провокация и предизвиква скандали и разправии, не предизвиква никакви реакции в нашето общество пространство. Всичко това, което подлежи на регулиране в т.нар. западни общества (защото те могат да се намират и на изток), при нас предизвиква разправии и скандали, и бих казала оплаквания на самото гражданско общество, че неговата роля не се вижда, то не може да се намеся, то не знае еди какво си. Това е много удобно за тези, които организират съответните художествени акции. Това е малко разстройващо за самите художници – например един от членовете на група Желатин ми каза, че той е страшно разочарован, че България не е толкова различна колкото той си я е представял. Много особена ситуация: за някои наши гости ние сме чара на миналото и радостта на непосредствената свобода на градското съществуване, но художниците, които се борят с нормализацията и нормативността, при нас не намират никакво обществено пространство. Нито рестриктивно, нито доброжелателно – него го няма. Другият проблем, който аз привиждам в прекрасната лекция, която арх. Попов ни изнесе – невероятната страст на всеки от нас да приватизира общественото пространство и да смята, че то трябва да е точно такава, каквото на мен лично ми отива, когато се гледам в огледалото. И аз виждам, че този вид обществено пространство подчертава моята стройност, а друг вид обществено пространство изключително не я подчертава. Няма понятие обществено пространство. Сблъскахме се с проблематиката, че *public and private* в българския език не се превеждат, а само се интерпретират. Ето това за мен е темата на дискусията и интерпретацията е нещото, което в своите

Фотографии Лъчезар Бояджиев
Photography Luchezar Boyadjiev

Communal and Private (and/or public and personal)

Luchezar Boyadjiev (artist):

Welcome and good day to all! Welcome especially to Christiane Mennicke, Director of Kunsthau Dresden and the colleagues from her group with whom we have established partnership within the Visual Seminar. Welcome to our new public debate, which is dedicated to the theme „Communal and Private (and/or public and personal)“. I would like to remind you that the debate is part of the „Forum for Visual Culture“ module of the project and it deals with the visual environment of Sofia as a life environment that we are subjecting to critique and analysis.

I trust you have all had the chance to see the brochure that we prepared for this debate. There are some viewpoints defined there concerning the theme of today's debate. These are not the only possible positions, however we defined those provisionally during the preparation for the debate. I would like to point out that as a moderator I am sitting here on behalf of the Visual Seminar. However, what I will be saying is in no way an expression of the consensual opinion of all active members of the seminar. The same concerns the positions defined in the brochure. These are the product of intensive talks with Ivaylo Ditchev mostly. But I am solely responsible for the verbal terms and I hope for criticism on that. I will be giving the floor to Alexander Kiossev and Ivaylo Ditchev who have clearly defined stands on the theme; to Georgi Lozanov for a critical overview on the positions from the brochure; to Architect Pavel Popov in connection to the „Citizens for Green Sofia“ initiative that is an example for both activism and legalism; as well as to Iskra Dandolova along similar lines. I will present the position termed „visual anarcho-pacifism“. Javor Gardev presented the same position during the debate from October 2003. It is published in the second newsletter of the Visual Seminar. These are the positions: visual anarcho-pacifism, visual machismo, and visual legalism. There are of course more normal words to describe them - one might say „populism“ or even „realism“ instead of „anarcho-pacifism“; „activism“ instead of „machismo“; and instead of „legalism“- well, I am not sure. Now I have to give the floor to our speakers.

Iskra Dandolova (architect and urban sociologist): Because we're talking about architecture, and Sunny Beach was the specific example, I would like to mention there is a discussion under way in the Architects Union on the Black Sea coast, and development methods from a visual, market or any other perspective. We were mentioning what kind of architecture signs the so called altered environment along the coast is already transmitting. The coast is beginning to look like a city. The issue was raised whether a tradition exists, is there anything like a national image or not, is that a regional image or a global image we're talking about, i.e. what is the degree to which globalization wades into those features. And a very hot discussion was triggered off on the issue. What we were talking about indeed was the morphology of architectural forms and signs dispatching messages towards us, the spectators. This is something definitely fascinating as a process while at the same time one gets the whiff of a serious theory showing the cultural selectivity of everyone who watches space. Since, as it turns out, someone sees one thing and another sees something else within one and the same space. It is saturated with a multitude of forms or signs, and one way or another we capture those visuals signs, we take them in, however we build up an attitude towards them in a different way. I will recount for you a chat a recently had with a Brazilian lady who told me: I am a cultural immigrant in Paris. I, says the Brazilian, have my Brazilian citizenship but am unable to find an adequate dialogue in my native country while from a cultural viewpoint Paris is the city with which I am able to converse and have a dialogue the way I'd like to. I for one took a liking for this definition: being

a cultural immigrant, finding the ambience you belong to. If we try and translate such a definition, how do we feel in the middle of Sunny Beach then? I'm talking about this since the very development of Sunny Beach's visual image is rather interesting. It really kicked off as a national architecture. Within fifteen years however we managed to obliterate a concept or the lives of a whole generation of Bulgarian architects who had been through sleepless nights over something gone extinct today. Something I would like to point out is the city is a very complex space indeed. Because it is a blend made not only of the two poles - the public and the private - it is also a blend of their halfway versions which are blends in their turn. There is nothing like purely public and purely private. While we are within the physical we ought to construe what is around us as an opportunity for various groups and communities to communicate. That is to say, even at home we are in a community, with the only exception of the single household. However the moment a partner steps in and you have to exchange with any other, two or three, household members, then your private space is not quite as private anymore. Walking out of our flat or our house we step onto the staircase landing, an element of the condominium already, of the housing property - and we already have to communicate in a different way. There is a second community here, the one of those living in this building. We walk out of it and we nip down another housing community and so on till we cover the whole urban space. I feel the ingredients of the public and the private are awfully intertwined and their proportions vary widely, and reading out this morphology will make a whole lot of difference to the conclusions we make.

Georgi Lozanov (philosopher, media expert): My contribution will surely suffer three drawbacks. The first one is I haven't attended this seminar before. It is evident that the roles and the passions have already been shared out here. Even though they could just as well be predicted. The second drawback is, I believe what is expected here is a stern and ironic attitude towards the city environment - the way it naturally occurs. I however I'm not stern and ironic towards the surroundings and won't therefore be able to change into this kind of attitude. I do not expect the urban environment to be subject to certain specific standards, never mind a visual one. It is my opinion that as long as this is a place for standards at all, it is the place for very lax standards. Someone come on in and inject some very severe standards... Even if this should occur as an outcome of a provisional hard contract among various interests, I believe it will be destructive. I know that across the Mediterranean little towns, when more guests come over, they spread the tables out on the pavement, and even out in the streets and the cars have a hard time snaking through - should this be banned out of existence? It sounds like flying in the face of any regulations. So shall they have it banned? I'm really fond of sitting by such tables. Hence, should the thrust of this workshop be to come up with rock-solid norms and have them applied, then my opinion will be flawed by definition. And I'll knock

it off anyway. Or the infamous glazed balconies - one of the scariest scourges, with all the architects getting so evil on them. Yet are those glazed balconies as bad as all that? Somebody has reclaimed another two or three square meters into their own life. Therefore, from an aesthetic standard point of view, this should be a gross encroachment, however the expanding life is beautiful in itself. Hence, I think the glazed balcony - botched up as it usually is - there is beauty to be read into this. It is up to the way one perceives it. Since a building has got a life. We should speak about the life of buildings rather than about buildings on their own. This is the second drawback I see in my talk here. It is the fact I'm professionally involved with the media, and, indeed, this is where I take my approaches and my facts. This is my vantage point to look upon the city environment and the standards, these, as I said, lax standards, and comment the three proposed types of urban behavior. Let me tell you right away I fancy the first and third, and I believe they fit into one another. I get the feeling that the urban environment, the visual environment is getting increasingly mediatic. Ever since post-modernity architecture becomes more fictional, more articulate, more narrative, more informing of a whole lot of stuff. Boiko Kadinov is very fond of talking about Gary's "Ginger and Fred" building in Prague which is even adorned with two dancing figures. Architecture grows into a visual narrative of a certain jst. At the same time - and this is a new trend - the time streaming through the buildings transforms them into peculiar historical narratives. And we lay on all the gaudiness taken out to the streets since post-communism has by all means turned the streets into a space of much more intensive living and showing; then we put on top of this all office signboards and whatever inscriptions; then we pile on the ads, etc. And what we get is we become intensely informed and entertained on a daily basis while walking through our city environment. And there are two things which, to my mind, make a difference. Complete access of all interests to the environment. Opening up the environment - let it burst open through the stitches. No kind of Puritanism has any foundation, I don't believe. I can't see either someone having the legitimacy nor the reasons for fixing a barrier. Plus another thing - plurality. The more diverse, the more eclectic it is - the more ethical it is. These, by me, are the two primary ethical standards: the environment bursting its stitches and everyone having free access - i.e. everybody standing next to everybody else to the hilt. These are the sticks measuring the access to the medium and the plurality of the medium. Because the urban environments - this is a medium. Coming to the end, let me say a few things about the standards, for standards must exist no matter how lax they might be. Any medium (and the urban environment as well) suffers something called a limited resource - it would be impossible to have everything and everyone published or making an appearance. I don't believe these standards should be imposed either by the state or by the public. The state will have to regulate the way to have those standards established whereas the public must apply civic pressure on the state to have this taken care of. These stan-

dards however may only be adopted by the guild elites, by the ruling elites in the areas involved with the city ambience. I subscribe to the view that inasmuch the environment becomes mediatic, the media space becomes a private space to the same degree. And this is regulation and compatibility of private interests. And therefore representations from across the trades will have to be capable of finding the consensus points of these lax standards. It is another kettle of fish that the guild mentality, the professional mentality in this country is finding it very hard to transform itself into an ethical category. In purely Biblical terms, so to speak, any profession is an ethic. This environment must bear the ethics of the professions engaged with it as far as these professions in Bulgaria do have ethics.

I hope some irony was felt in what I spoke about the glazed balconies. Everything you perceive as ugly and get excited about, is getting to me as well, as far as my taste goes, and I get worked up every now and then. However the question is - how do you attain the beautiful image through standards? And this is where my skepticism comes in. What I believe is interventions backfire more often than not. This is why I was attempting to put forward an intense liberal-anarchic viewpoint. Which probably means I met the expectations.

Christiane Mennicke (curator): I was following the discussion with an enormous interest additionally beefed up by the fact I'm coming from a city, Dresden, where the situation stands just the other way round. This is a city swamped by its past, drowned in its past. This is why our thinking goes so far apart in terms of regulations. Because in Dresden the problem is the past and the modern times are averse to one another, are unable to find a common language. This specifically goes for the city center, for the old town, this situation

Traditional definitions construe „public“ as the shared and visible area of social existence which is beyond the scope of action of state institutions. In this area individual members of society behave as citizens - in it they negotiate the way their interests fit with the peaceful resolution of their conflicts, they state their opinions about the actions of state, politicians and institutions. And all of this is articulated with regard to the public weal of which citizens take care. What is seen as „private“, on the other hand, is left to the will of the individual person, it is in the scope of his or her power and interest, and invading it amounts to violating the right to be a private individual, to have an intimate space of one's own with which neither the state, nor society interferes.

Furthermore, in contemporary neo-liberal society, permeated with the presence of the media as it is, another problem has emerged which is linked to the market and the media (the latter being a kind of market itself). Post-socialist countries experience it for decades and it has had its rapid growth in developed western economies as well - we witness the unprecedented invasion of public space by advertising. It is ubiquitous, it seizes public territories, often aggressively and unscrupulously, and it sometimes even wants to determine the look of the city we all live in. This poses serious questions to civic existence. The important thing is not that advertisements sometimes do not observe „communal norms“ of decency; the point is that, as an agent of the market, their visual voice does not represent or speak on behalf of the public weal, but always involves a private, commercial interest. On the other hand, to limit advertising is neither easy, nor, perhaps, desirable. This would immediately generate even more serious political and moral problems since it would be an act of limiting a free market and of censorship.

Where is the boundary, then, between the „transparency“ - which is often intrusive - of the media and advertising on the one hand, and on the other the 'public' as a space governed by the norm of the public weal? How do we differentiate the two spheres and is differentiation possible at all?

What is more, advertising and the lifestyle it promotes do not have qualms about invading people's private lives. The aggressive-seductive style does not observe norms of intimacy and interferes with a space which is supposed to be protected and personal. Through the internet, television, leaflets in the letter-box, travelling salespeople and what not, advertising is trying to colonize the space whose shape and lifestyle every person has the right to determine himself or herself. Clearly, this engenders a range of new urban, political, and moral challenges for all citizens, and for Visual seminar as well.

The visual and the juridical - the principal value that our reflections should take as a starting point, is civil rights; they should be expanded so that they could refer to some kind of regulation of the possible interventions in public and private spaces. The visual environment has become so intense that it has turned into a part of the living environment, and as its inhabitants we can lay claims to have some „visually-ecological“ norms introduced.

Alexander Kiossev

* Alexander Kiossev's text "The Alphabets as an advertisement sight: Latin and Cyrillic adventures of identity", parts of which were presented at the debate, will be published in the "Interface Sofia" book.

Excerpts from
the forth public
discussion,
October 29th, 2004,
Goethe-Institut Sofia,
moderator
Luchezar Boyadjiev

proves critical for a number of people. On the other hand, I share the concern about privatizing urban space. Since conserving monuments on the one hand, and privatisation, on the other, crowd out one another, beyond any doubt. Some time ago we had a project in Dresden trying to get a grip on precisely those issues - what could be done, should anything be done at all? And we chose to rely on the concept of heterogeneity since we are against homogeneity - and seeing things from this viewpoint is important. Oblivion was a humongous problem for certain layers of memory are being recollected and reproduced while others are not. The socialist past is pushed away while making an attempt to refer the city to a more distant past - 19th or 18th century. Another interesting point is to tell apart various types of privatisation. There is MacDonald's on the one hand, and the small shops on the other. I find these small shops with their company names rather quaint, and their humor is remarkable. This is what Dresden is short of, from the viewpoint of Dresdeners. It is precisely this chaos you find disturbing that we're missing. There are certainly discussions in Germany about these ads and inscriptions, and the issue is serious. There should be some proportion to be kept, indeed.

Orlin Spassov (expert on printed and visual media): A couple of days ago I met a friend of mine coming from Germany at the Sofia Airport. As you're all aware there are those sights on the way into the city. My friend asked - what are the news in Sofia, what does the city look like? Well, I said, it is just the way you see it - it is all such a chaos, I pointed towards those glassed-over balconies, those peeling facades. His reaction however threw me for a loop. He said: "You know, it is terrific Sofia looks the way it does."

V/S 6-7

You don't want it to look like Germany, do you?" And he went on to explain it is exactly the havoc, this peeling-off quality of Sofia that gives it its character and its charm. And he added something else: "What you need to do is find a way to change while preserving all this at the same time." Further on into the conversation he admitted that if there was anything to sort out it was, he believed, the home of the Sofia citizen he'd seen during previous visits and found virtually awful, rather than the outer looks of the city. I.e. the serious problem lay within the city's private spaces rather than in its public ones that my German friend found so fascinating and formative. By the way, I find all this reminiscent of Ervine Welsh's visit of two years ago in Sofia. After a couple of evenings, having done some crawling across Sofia's joints, and having met up with Bulgarian intellectuals and a few young ladies, he went back to his native land and only a few days later produced a wonderful little recount of his Sofia experiences. I'll waste no time retelling it here, I will only quote the closing sentence: "Sofia - my type of place, up will come back". If we transform Sofia too much will we preserve the chance that people come here and say, this is my type of place, I'm coming back?

Milla Mineva (sociologist): I fancy a great deal the anarchist visual stance. And I would have fancied it even more if this were Germany, if this were New York, if this were

some place with regulation. Because in such places the anarchist stance is the heroics stance. It would have rolled out radical posturing in an attempt to overthrow the standard. As far as Bulgaria's concerned, I believe Luchezar Boyadjiev had a good reason calling it "populist", because this is what it is - anything goes, in other words, this is the way things are standing, and why we're making the effort to show them is less than clear. Just so, we are relishing this, I don't know, museum artifact, the city as a museum artifact: these are our visuals specifics, this is simply the way they are. However, this is not a position which carries any sort of gesture along with it-. This is a refusal to gesticulate. And this is why I'm having an issue with this kind of attitude. And while Georgi Lozanov was speaking I thought: advertising is effective only while transgressing certain norms; it should therefore be ineffective in Bulgaria for the lack of norms to transgress.

Ivaylo Ditchev (cultural antropology): We have the right, duty and the responsibility of making attempts to inhabit a cultural context that somehow matches our attitudes. And the cultural contexts indeed overlay one another, various groups battling it out for supremacy, negotiating, etc. Until not long ago these issues were being presented from a multicultural viewpoint, as a minority issue. However, we are all minorities in the global world, there is no majority in the world we live in nowadays. Bulgarians, Americans, Europeans - everyone is a minority, and the issue increases in gravity and importance. From now on, we need to increasingly ponder on this. I will knock it off here - these issues were already raised and it became evident we basically share one and the same opinion. That indeed cultural rules may not be defined in advance, that no one is entitled to devolving them from above, that no laws can grasp cultural complexity. One way or another the standards or the laws trail some kind of pressure, some kind of negotiation, some kind of political struggle. I wanted to take an issue with the last part of this debate that started off here - Germany, Bulgaria and so on. Unfortunately I haven't been to Dresden, but, say, in Berlin there are a whole lot of places similar to some of ours here. The stuff they have erected on Potsdamer Platz for instance is very reminiscent of all those metal cubes, business parallelepipeds or whatever they are. There is only one difference - that they are put together in one place. There is something similar in Paris - another such city much to my liking. All those buildings, most of them, have been rounded up in La Defance. There used to be another place in Berlin, and not sure if it still exists, somewhere around or Oranien

Strasse to the north, there used to be some deserted buildings around there not long ago, full of squatting youths, actors, etc. And of course, they didn't take long to grow into a tourist attraction, the way it was described here. Some tourists; and I was one too, swarm there straight off to take a look on something filthy, something wild, unregulated, etc. And I was full of joy, and I said to myself: oh, why aren't there such things in my own country! And there are other things in Berlin, e.g. the Reichstag, which are ceremonial, no ads are allowed, it is all so serious, citizens are being instilled with respect to certain institutions. What is up here however? What I personally object to in our city, and it is something I blame primarily the city council for, it is that all those kinds and types of spaces are mixed up. It is all slowly and gradually blending into an entangled mass, a brownish slimy something. The national assembly square is supposed to be the hub of the Bulgarian nation state. The parliament is the first and foremost political institution. However, above and beyond its building, way higher than the national flag, etc. you can see a gigantic Globul, Mobiltel captions and some other ads of the same sort; right across from the parliament there is the Pigalle nightclub, wouldn't be more than 30m across from the entrance. Why am I telling you all this? I don't mind this tourist way of seeing the exoticism of the place. The problem however is that we are residents here rather than tourists. And we're relatively modern folks who are living not only here. In spiritual terms, we are inhabiting other places as well. And it is precisely in our capacity as this type of modern world citizens that we are in need of different spaces. We cannot live in one and the same space everywhere around. The modern type of mentality, of existence, the modern self, I believe may only flourish through distribution of space into various spaces. I don't mind IlIentsi - let there be IlIentsi, let there be Perlovets, to name but a few places in Sofia we are not getting rid of, unfortunately, anytime soon. There is however this weird phenomenon of a spatial entropy going on in Sofia, which is rather alarming. And it is a consequence of a policy, which people like us ought to stand up against. Not because Sofia needs to become like Paris or something else, to sort of escape from itself, but it needs to meet our mentality to a small degree at least, it needs to meet our way of life. Because the modern human lives in various spaces, it shouldn't be one and the same all over the place. There is something flying in the face of the very anthropology of modern developments. Citizenship is not something we are born with - it is something to be gradually acquired. We have learned how to vote - this is the political side of citizenship; we have learned how to stand up for our freedoms, there was even a political party of freedoms that emerged, we have long known how to fight for our social rights. But there is this other dimension of citizenship, the culture citizenship. It implies our political commitment to the context we inhabit, it implies our demanding that this context meets the way we understand the community we live in. We here are a type of community which is somewhat different from the one inhabiting the IlIentsi market. I'm not against the latter kind of culture, in no way do I regard it as inferior, yet we somehow need to find a way to negotiate our cohabitation, to trash out a space having room for both of us.

Dimitar Kambourov (theory of literature): What matters to me is the thinking about Sofia's visual situation through the

way Sofia looks in the context of the beer European - European rather than world - capitals. I start thinking about, as most people here do, the moment a foreigner arrives. We somehow never thought before about this city as something to be visually perceived, as a sight. Sofia is not a tourist city, it hasn't been conceived as one, it hasn't been made into one, it has never worked as one. Sofia is a nocturnal rather than a diurnal city. It is apparently attractive more as a provider of some kind of living rather than

as a sight. Therefore it appears to me that all this passion triggered by the idea of injecting some regulation into it, is coming too late. This city has a different face, a different air. It is, so to speak, some sort of south Balkan, south Mediterranean and Balkan type of free initiative, of imagination and creation performed by the individual human being in his/her newly-gotten freedom. I am therefore inclined to think the only chance this city has of getting a face is this multitude of private undertakings. Its facelessness is its face. Or is incessant ability to alter this facelessness through piling new things on top of one another. Unlike Dichev, I don't believe they form a slime or a mess. To me, the idea here is the coexistence of all things incompatible.

Boyan Manchev (theory of literature): I believe we ought to make a very important link to the issue of capital from our previous discussion. I emphatically disagree with Georgi Lozanov, I'm sorry he left, and I fancy I. Dichev's stance. What Lozanov said was jolly good as a theoretical construction. There is however an acute discrepancy in it, which is a matter of reference: it has no reference to the urban environment of Sophia. Claiming that this urban environment is somehow entertaining, that there is some sort of liberty in it, is a huge

misstatement. While we talk about seeking certain norms, I think we fail to notice something of vital importance, and that is the visual environment we currently inhabit is strongly restrictive. It is too restrictive precisely in the sense Dichev referred to. This is an outspokenly homogeneous, exclusivist environment. That is to say it is an environment imposing cruel role models. These models are translated into images, the images of violence. These are images exercising their effect through violence. Sofia's visual environment, to my mind, sublimates type of social tensions bordering violence. And this is where I believe the connection with capital lies. This environment is not mediatic because it is subverted in a cruel way by market mechanisms. This is the breeding ground of a radical, liberal, half-criminal capitalism. And in this sense it is precisely this kind of capitalism dominating the images we live among, it overimposes a certain type of homogeneous exclusivist, I reiterate, images matching a stifling urban space. This visual environment creates a space bursting its stitches, to borrow Lozanov's expression, yet by bursting its stitches it deteriorates the living environment of the city. Just think about it, this being a city where huge jeeps are rolling about driven by huge people, where everything keeps growing bigger and bigger, where the buildings keep expanding, where the pram with the baby in it cannot go through along the pavement: this is not aesthetic visual violence, this already is physical violence. I emphasize this once again, we shouldn't only think about the aesthetic dimensions but about the capital as well standing behind this "medium". It seems to me what matters is how we might virtually translate our critical language, critical insights into a tool for social action.

Pavel Popov (architect): Until October last year I was a city councilor, so I haven't been one for a while now. However, on behalf of some civil associations we're carrying out something like a monitoring of the

way three council commissions work, and I usually go once a week to such a commission. So it was the city planning and housing policy commission that last week was discussing issues to do with two ordinances. One is for the movable facilities and the advertisements. Both are obsolete, life has passed them by. And if from this seminar and from circles like yours no decent proposals are put forward, the councilors will make the ordinances on their own. There have been three versions of ordinances so far, all three very lousy and very scary, and they will not be getting any better unless the public says, "None of this anymore, let the people who know how to do it make the ordinances, and you will be the ones to act on them". I am keeping a watchful eye on the seminar, I take to the initiative in a friendly and encouraging way, yet I believe it is too superficial. This seminar should have been

able to spell out a whole lot of interesting and useful things, and provided a portion of these interesting and useful things reach the ears of those governing us, this will be a good thing to happen. For the moment however both the 14-strong city planning and housing policy commission of the council and your community here have encapsulated yourselves - you have nothing to do with one another. And myself, by trying to be at both places, am able to see that people able to fill the gap, to make the link, are missing the most. This stuff you're discussing here is rather intelligent and in a good style, it is also entertaining in a way, but it stands no chance of catching any root with the council, of being understood, appreciated or used one way or another. And this is a terrible setback for your seminar as much as it is a terrible setback for the councilors.

Iara Boubnova (curator): I would like to remind everyone here that the topic we put up for discussion was "public and private", with various smaller headlines like "public and personal". The issue I am having with this discussion starts with us saying public and mostly meaning someone else's, not ours. Most often this means belonging to the state or to the city council. Public space is to be regulated by some people we very rarely have anything to do with. The architect P. Popov here has just defined us as a third kind: there are councilors, there is civil society and there is us here. I'm afraid we here belong to the citizens just as much as Mr. Popov belongs to the councilors even though he left them. I would like to say a few words about the logic of public and private blending into one another since there is only one fact receiving comments here, and related to the way private space masquerading as public interferes with the logic of advertising. There was a reason behind the moderator's showing the project of the Austrian group Gelatin we had invited to the Visual Seminar as a specific counterpoint. We wanted to have

them over because in various parts of the world they had managed to provoke and set off various scandals related to public and private space, discussions relating to the market, the price of art, etc. So I was hoping their action, their popping up in public space would trigger some sort of discussion at least. They chose to do a very strange performance - a highly unusual appearance not only for Sofia: almost in the nude, painted in colours, they did yoga poses in the middle of a Sofia square. I would like to own up to the fact a police van went past their action a couple of times, with two policemen inside curiously looking on who obviously came to the conclusion that the way those weird people were behaving in public space was subject to no regulatory system because there is no such system. We obviously have no law banning half-naked people from colouring themselves and doing yoga in the middle of a Sofia square. Such a piece of legislation has not been written yet. One of the delights of this chaotic space we're living through is that there is virtually no such thing as an impossible appearance in an urban environment. Everything perceived as a provocation and triggering scandals and hassle in those regulated societies - we keep metaphorically calling them "western" - leads to no reaction in our own public space. Everything subject to

regulation in those so called western societies (since they can be eastern just as well) triggers scandals and hassle down here, and I'd say whingeing of the civil society itself about its role not being visible, about it being unable to interfere, about it not knowing this or that. This comes to the convenience of those organising art actions. And it is somewhat disappointing for the artists themselves, for instance one of the gelatins told me he was terribly disappointed Bulgaria is not as different as he'd imagined. It is a peculiar situation: for some of our guests we are the charm of the past as well as the joy of this immediate freedom of city-dwelling, however the artists engaged in combat with the normalization and regulation find here no public space. Neither restrictive nor friendly - no space at all. The other issue I'm having with the admirable lecture delivered by Mr. Popov - this incredible passion of each one of us to privatize public space and to believe it should be exactly the way I personally find fitting while looking at myself in the mirror. And here I see this kind of public space highlights how slim I am while the other kind markedly does not. There is nothing like public space. We bumped into the issue that public and private Bulgarian language cannot be translated but only interpreted. This was the topic of discussion for me, and interpretation was what we were hearing in various versions here.

Фотографии Калин Серапионов, Мария Василева
Photography Kalin Serapionov, Maria Vassileva

Обсерваториум. Меланхолията и булката, Дрезден, 2003
Observatorium. Melancholie und die Braut, Dresden 2003

www.dresden-postplatz.de /
Изложба, уъркшоп, лекции
и симпозиум за културата
на градската среда,
Дрезден, Грмания, от 2003

www.dresden-postplatz.de /
Exhibition, workshop,
lectures and symposium
on city culture,
Dresden, Germany,
since 2003

Amersfoort Vathorst, Холандия/The Netherlands, 2004

www.observatorium.org /
Фондация за изкуства,
Ротердам, Холандия, от 1995 /
Художествени проекти,
свързани с градското
планиране, архитектурата
и пейзажа

www.observatorium.org /
Foundation for the Arts,
Rotterdam, The Netherlands,
since 1995 / Art projects
connected to the urban
planning, architecture
and landscape

На 30 и 31 октомври 2004г. в София се състоя двудневен семинар на тема: „Стратегии на публичността. От теории към практики на урбанизма“. Проектът „Визуален семинар“ беше представен под заглавие „Методографии на публичността“. Участваха: Яра Бубнова, Александър Кьосев, Мария Василева, Лъчезар Бояджиев, както и стипендиантите Красимир Терзиев, група X-tendo, Мила Минева, Светла Казаларска, Иван Мудов и Явор Гърдев. Кристиане Манике, директор на Кунстхаус Дрезден, разказа за различни публични проекти в Германия и по-специално за „Постплатц“ в Дрезден. Андре Декер и Гириет ван де Камп, художници и представителни на фондация „Обсерваториум“, Ротердам, показаха свои работи в контекста на „Постплатц“ в Дрезден и други проекти. Представянията бяха последвани от дискусии. В семинара участваха млади художници, изкуствоведи, социолози, културолози и философи, както и интелектуалци, изкушени от проблематиката на „Визуалния семинар“.

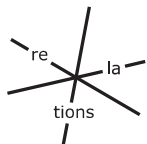

A two-day workshop titled “Strategies of becoming public. From urban theory to urban practice” was held on October 30-31st 2004 in Sofia. Visual Seminar project was under the title “Methodo-graphy of becoming public”. Iara Boubnova, Alexander Kiossev, Maria Vassileva, Luchezar Boyadjiev as well as the VS fellows Krassimir Terziev, the X-tendo group, Milla Mineva, Svetla Kazalarska, Ivan Moudov and Javor Gardev took part. Christiane Mennicke, Director of Kunsthau Dresden, spoke about various public space projects in Germany and more specifically about the project “Postplatz” in Dresden. Andre Decker and Geert van de Camp, from the Foundation Observatorium artists’ group from Rotterdam presented their work for “Postplatz” as well as other projects. The presentations were followed by discussions. The workshop was attended by young artists, art critics, sociologists, cultorologists and philosophers, as well as by intellectuals who are interested in the Visual Seminar agenda.

На 15-ти декември 2004г. в зала №1 на Столична община Визуалният семинар представи дейността си пред две комисии. Представителите на Визуалния семинар бяха поканени от Председателя на Постоянната комисия по местно самоуправление и нормативна уредба и от Председателя на Постоянната комисия по граждански права, молби и жалби. Яра Бубнова и Александър Кьосев (заедно с Орлин Спасов - член на Експертния съвет, Светла Казаларска - стипендиант на Визуалния семинар и художникът Калин Серапионов, който документираща събитието) направиха тридесет минутно представяне на Визуалния семинар, в което обосноваха своите предложения за регулиране на градската среда. Бяха показани реални образи от София, както и манипулирани от Лъчезар Бояджиев „възможности“. Яра Бубнова и Александър Кьосев говориха за модернизмото културно наследство, за сградите, обявени за архитектурни паметници „без реклами“, за прозрачността на вземането на решения и обявяването на открити конкурси за скулптури в обществената среда, и т.н. Основното послание бе за ролята, която гражданското общество и неправителствените организации могат да играят при вземането на тези решения.

On December 15, 2004 in Hall 1 of the Sofia Municipal Council the Visual Seminar was presented in front of two committees of the Municipality. Officially the representatives of the Visual Seminar were invited by the Chairwoman of the Standing Committee for Local Self-governing and Normative Order and by the Chairman of the Standing Committee for Civil Rights, Claims and Complaints. Iara Boubnova and Alexander Kiossev (along with Orlin Spassov - member of the VS Experts Board, Svetla kazalarska, the last fellow-theorist and Kalin Serapionov who documented the event) made a 30-minutes long presentation with visual materials, in which our suggestions for regulations were included, some real images from Sofia and some manipulated by Luchezar Boyadjiev “possibilities”. They were talking about the modernist cultural heritage, monuments free of advertisement, transparency and competitions for public sculpture commissions, etc. The main message was the role of civil society and NGOs in the decision making process.

this project takes place in the framework of relations
relations is a project initiated by **kulturstiftung des bundes**
(Federal Cultural Foundation, Germany)

www.projekt-relations.de

Издание на Института за съвременно изкуство
в партньорство с Центъра за академични
изследвания – София и relations
Редакционен екип: Мария Василева,
Кирил Прашков
Предпечат: ПолиТех ЕООД
Печат: ИПК Родина

A publication of the Institute of Contemporary Art
in partnership with the Center for Academic
Study – Sofia and relations
Editorial unit: Maria Vassileva, Kiril Prashkov
Pre-print: PolyTech Ltd
Printing: IPK Rodina Plc

Институт за съвременно изкуство - София
Institute of Contemporary Art - Sofia
бул. Васил Левски 82 Б / 82 B Vassil Levsky Boulevard
1000 София/Sofia
тел./tel. +359 2 846 6433 факс/fax: +359 2 944 0012
e-mail: ata_ica@yahoo.com
<http://ica.cult.bg>

Център за академични изследвания София
Centre for Advanced Study Sofia
ул. Неофит Рилски 70 / 70, Neofit Rilski Str.
1000 София/Sofia, Bulgaria
тел./tel. +359 2 980 3704. факс/fax +359 2 980 3662
e-mail: cas@cas.bg
www.cas.bg